

STRATEGISCHE ADVIESRAAD

INTERNATIONAAL
VLAANDEREN

Flemish Foreign Affairs Council

**ADVIES OVER HET PROTOCOL VAN NAGOYA INZAKE
TOEGANG TOT GENETISCHE RIJKDOMMEN EN DE
EERLIJKE EN BILLIJKE VERDELING VAN VOORDELEN
VOORVLOEIENDE UIT HUN GEBRUIK BIJ HET VERDRAG
INZAKE BIOLOGISCHE DIVERSITEIT**

**Advies 2014/4
11 februari 2014**

INHOUD

Inhoud	1
1. Inleiding	2
2. Achtergrondsheets	2
3. De inhoud van het Protocol.....	3
4. Aandachtspunten voor Vlaanderen	4
5. Conclusie	7

1. INLEIDING

Tijdens haar vergadering van 20 december 2013 hechtte de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring aan het voorontwerp van decreet houdende instemming met het Protocol van Nagoya inzake toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van voordelen voortvloeiende uit hun gebruik bij het Verdrag inzake biologische diversiteit, gedaan te Nagoya op 29 oktober 2010, alsmede met zijn bijlage (hierna: “het Protocol van Nagoya”). Zij gelastte de minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur het advies van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV, hierna: “de Raad”) en de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (Minaraad) in te winnen. De Minaraad liet de Raad op 10 januari 2014 weten hierover niet te adviseren. Na bespreking op zijn vergadering van 28 januari 2014 en een schriftelijke procedure keurde de Raad onderhavig advies goed.¹

De memorie van toelichting geeft reeds een gedetailleerd beeld van de totstandkoming en de inhoud van het Protocol. De Raad beperkt zich in dit advies derhalve tot een korte achtergrondschets. Vervolgens formuleert hij enkele opmerkingen bij de inhoud van het Protocol en enkele aandachtspunten voor Vlaanderen. Ten slotte komt hij tot zijn conclusies.

2. ACHTERGRONDSCHETS

Het Protocol van Nagoya is een toevoeging bij het Verdrag inzake biologische diversiteit (hierna: “het Biodiversiteitsverdrag”). Het Biodiversiteitsverdrag² werd afgesloten op de “Earth Summit” in Rio de Janeiro op 5 juni 1992.³ Een van de doelstellingen van het Biodiversiteitsverdrag is de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen. Dit komt tot uiting in zijn artikelen 15 en 8, (j). Artikel 15 erkent de soevereine rechten van staten over hun genetische rijkdommen en de bevoegdheid van staten om de toegang ertoe te regelen. Elke partij moet ook maatregelen nemen voor de eerlijke verdeling van de voordelen met de partij die de rijkdommen levert. Artikel 8, (j) bepaalt dat elke partij, voor zover mogelijk en passend, dient: “met inachtneming van haar nationale wetgeving, de kennis, vernieuwingen en gebruiken van autochtone en plaatselijke gemeenschappen te eerbiedigen, te beschermen en in stand te houden, waarop hun tradities zijn gebaseerd die van belang zijn voor het behoud en het duurzame gebruik van de biologische diversiteit, en de toepassing daarvan op grotere schaal te bevorderen, met de instemming en deelneming van de dragers van die kennis, vernieuwingen en gebruiken, en de eerlijke verdeling van de voordelen van de toepassing van die kennis, vernieuwingen en gebruiken te stimuleren”.

De complexiteit van de eerlijke en billijke verdeling van voordelen voortvloeiende uit het gebruik van genetische rijkdommen (*‘access and benefit-sharing’*, hierna: “ABS”) en het gebrek aan detail van de artikelen 15 en 8, (j) leidden tot een beperkte tenuitvoerlegging ervan. Vooral ontwikkelingslanden betreurden dit. Onder druk van deze laatste keurde de zevende Conferentie van de Partijen bij het Biodiversiteitsverdrag (COP7) in 2004 een onderhandelingsmandaat goed om een internationaal regime voor ABS te ontwikkelen. Er waren zes jaren van onderhandelingen nodig, maar tijdens de

¹ In afwachting van de verdere formalisering van de rol van de sociale partners in de SARiV, en inzonderheid de rol van de SERV in het betrokken adviesgebeuren, wensen Voka en UNIZO zich te onthouden bij dit advies.

² Verdrag inzake biologische diversiteit en in de bijlagen I en II ervan, gedaan te Rio de Janeiro op 5 juni 1992, *B.S.*, 2 april 1997, 7671-7692.

³ CONVENTION ON BIOLOGICAL DIVERSITY, *Fact sheet*, 2012. [<http://www.cbd.int/undb/media/factsheets/undb-factsheet-cbd-en.pdf>]

tiende Conferentie van de Partijen bij het Biodiversiteitsverdrag (COP10) werd het Protocol van Nagoya uiteindelijk aangenomen.⁴

3. DE INHOUD VAN HET PROTOCOL

De memorie van toelichting geeft een uitgebreide artikelsgewijze bespreking van het Protocol van Nagoya. De Raad beperkt zich daarom hier tot een beknopte samenvatting. Het Protocol van Nagoya berust op drie pijlers: de toegang tot genetische hulpbronnen, de verdeling van de voordelen en de naleving van verplichtingen.

De toegang tot genetische hulpbronnen (artikel 6) valt onder de soevereine bevoegdheid van staten. Deze zullen op nationaal niveau maatregelen moeten nemen om de rechtszekerheid te waarborgen door middel van een duidelijk wetgevingskader en de afgifte van een of andere vorm van vergunning waarmee toegang wordt verleend. Zo kunnen ze het onderzoek en de instandhouding van genetische hulpbronnen in situ bevorderen.

Partijen verbinden zich tevens tot een eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische hulpbronnen, alsook mogelijke latere toepassingen en commercialisatie (artikel 5). Voor de verdeling van voordelen in grensoverschrijdende situaties of wanneer het niet mogelijk is voorafgaande geïnformeerde toestemming te verkrijgen stelt het Protocol van Nagoya een multilateraal verdelingsmechanisme in (artikel 10). De voordelen die via dit mechanisme worden verdeeld, moeten worden gebruikt voor de wereldwijde instandhouding en het duurzaam gebruik van de biologische diversiteit.

Het Protocol van Nagoya legt ook specifieke verplichtingen vast die de eerbiediging moeten waarborgen van de nationale wetgevingen van de ondertekenende partijen die de genetische rijkdommen verstrekken, en de contractuele verplichtingen in de gezamenlijk overeengekomen voorwaarden (artikel 15). Via deze maatregelen verzekeren de partijen zich ervan dat de gebruikte genetische hulpbronnen wettig verkregen zijn en dat het vereiste verdelingscontract is opgesteld. Daartoe moeten zij een doeltreffend systeem voor toezicht en controle opzetten (artikel 17) en zorgen voor judiciële samenwerking.

Artikel 4 is ook belangrijk aangezien het de verhouding van het Protocol van Nagoya bepaalt ten aanzien van andere internationale verdragen en instrumenten. Lid 1 stipuleert dat het bestaande instrumenten onverlet laat tenzij de rechten of verplichtingen die eruit voortvloeien schade toebrengen aan de biologische diversiteit. Deze bepaling zegt ook expliciet geen hiërarchie aan te brengen tussen het Protocol van Nagoya en andere internationale instrumenten. Lid 2 laat toe nieuwe akkoorden aan te gaan zolang ze niet tegen de doelen van het Protocol van Nagoya ingaan maar deze ondersteunen. Lid 3 stelt rekening te houden met de werkzaamheden en praktijken van relevante internationale instrumenten en organisaties, mits ze de doelen van het Protocol van Nagoya ondersteunen en er niet tegen indruisen. Een voorbeeld hiervan is het werk van de Commissie genetische hulpbronnen voor voeding en landbouw van de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (*'Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture'*)⁵ over dierlijke genetische hulpbronnen. Lid 4 ten slotte laat ruimte voor specifieke instrumenten voor de toegang en verdeling van voordelen. Een voorbeeld hiervan is het FAO-Verdrag over biodiversiteit voor voedsel en

⁴ M. BUCK en C. HAMILTON, "The Nagoya Protocol on access to genetic resources and the fair and equitable sharing of benefits arising from their utilization to the Convention on Biological Diversity, in *Review of European Community and International Environmental Law*, 20, (2011), 2, pp. 48-49.

⁵ Zie voor meer info: [<http://www.fao.org/nr/cgrfa/en/>].

landbouw ('*International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture*' of IT PGRFA)⁶. Binnen dit verdrag kan genetisch materiaal van 64 voedselgewassen onder een standaardcontract uitgewisseld worden.⁷

4. AANDACHTSPUNTEN VOOR VLAANDEREN

De memorie van toelichting geeft aan dat het Protocol van Nagoya, samen met de andere resultaten van de COP10, geldt als één van de belangrijkste verwezenlijkingen tijdens het Belgische voorzitterschap van de Raad van Ministers van de Europese Unie (hierna: "EU") voor wat betreft leefmilieu in 2010. Het is daarom belangrijk dat Vlaanderen bijdraagt tot een snelle Belgische ratificatie. Op dit moment hebben 29 van de 92 landen die het Protocol ondertekend hebben hun ratificatieproces afgerond.⁸ Er zijn 50 partijen nodig voor de inwerkingtreding (artikel 18). De EU is één van de ondertekenaars. Het Europees Parlement moet zijn finale instemming nog geven. Dit hangt samen met de voorbereiding van EU-wetgeving voor de tenuitvoerlegging van het Protocol van Nagoya.⁹

De tenuitvoerlegging van het Protocol van Nagoya is zeer belangrijk voor België en Vlaanderen. In 2008 had België 308 ondernemingen actief in de biotechnologie. 49% daarvan zijn gevestigd in Vlaanderen, 17% in Brussel en 34% in Wallonië. 80% van de ondernemingen is actief in het domein gezondheid. België was in 2008 goed voor 17% van de EU-export van biofarmaceutische producten.¹⁰ Biotechnologie maakt tevens deel uit van de zogenaamde VRWI-clusters¹¹ en Vlaanderen kent belangrijke spelers binnen het domein zoals het Vlaams Instituut voor Biotechnologie¹² en de Plantentuin Meise¹³. De meeste zijn gegroepeerd rond de vijf universiteiten.¹⁴ België kent echter nog maar weinig wetgeving rond ABS van genetische rijkdommen en traditionele kennis.¹⁵ Bovendien heeft het Protocol van Nagoya een dubbel gemengd karakter. Dit betekent dat zowel de gemeenschappen, gewesten als de federale overheid bevoegd zijn. Op vraag van de federale overheid en de deelstaten werd daarom een impactstudie¹⁶ uitgevoerd voor de tenuitvoerlegging van het Protocol van Nagoya in België. Op basis hiervan werd een gefaseerde tenuitvoerlegging vooropgesteld. Er moet nog een samenwerkingsakkoord worden gesloten om het politieke engagement voor de tenuitvoerlegging te vertalen. Volgens de Raad zouden hierin best ook een

⁶ Zie voor meer info: [<http://www.planttreaty.org/>].

⁷ Annex 1 van het IT PGRFA geeft een overzicht van de gewassen. [<http://www.planttreaty.org/content/article-xiv>]

⁸ Stand van zaken op 11/02/2014. [<http://www.cbd.int/abs/nagoya-protocol/signatories/>]

⁹ EUROPEES PARLEMENT, *Convention on Biological Diversity: Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization*, 2012/0279(NLE). [[www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2012/0279\(NLE\)](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2012/0279(NLE))]; EUROPEES PARLEMENT, *Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization (Nagoya Protocol): Union implementation and ratification*, 2012/0278(COD). [<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2012/0278%28COD%29>]

¹⁰ F. Bries en S. Albert, *Belgian Biotechnology*, Brussel, Agentschap voor Buitenlandse Handel, 2011, 6. [http://www.abh-ace.be/en/binaries/BIOTECH_WEB_tcm450-131446.pdf]

¹¹ VRWI, *Zes clusters en hun speerpunten*, Brussel, 2008, 35p.

¹² Zie voor meer info: [<http://www.vib.be/nl/Pages/default.aspx>].

¹³ Zie voor meer info: [<http://www.br.fgov.be/index.php>].

¹⁴ In zijn advies over het zetelakkoord met het International Plant Genetics Resources Institute besprak de Raad de rol van het Laboratorium voor Tropische Plantenteelt van de KU Leuven inzake genetische hulpbronnen van bananenplanten. Zie voor meer info: SARiV, *Briefadvies over het voorontwerp van decreet tot wijziging van het zetelakkoord tussen België en het International Plant Genetics Resources Institute*, Advies 2012/33, 19 december 2012.

¹⁵ B. COOLSAET, T. DEDEURWAERDERE en J. PITSEYS, "The challenges for implementing the Nagoya Protocol in a multi-level governance context: Lessons from the Belgian case", in *Resources*, (2013), 2, p. 563.

¹⁶ B. COOLSAET, T. DEDEURWAERDERE, J. PITSYS en F. BATUR, *Study for the implementation in Belgium of the Nagoya Protocol on Access and Benefit-sharing to the Convention on Biological Diversity*, Universit  catholique de Louvain, 2013, 249p.

aantal praktische afspraken voor de operationalisering opgenomen worden, zoals de aanduiding en werking van het nationaal contactpunt en de bevoegde nationale instanties voor ABS (artikel 13). Uit de voorliggende stukken kon de Raad niet afleiden hoe één en ander in de toekomst zal worden vorm gegeven. De EU-Verordening in voorbereiding voor de tenuitvoerlegging van het Protocol van Nagoya zal hopelijk bijkomende duidelijkheid scheppen.¹⁷ De Raad acht het daarom wenselijk om in het samenwerkingsakkoord hiermee rekening te houden. Daarnaast heerst volgens de Raad nog heel wat onduidelijkheid over de impact van het Protocol van Nagoya in Vlaanderen, bv. op overheidsinstellingen die genetische hulpbronnen bezitten - zoals de Plantentuin Meise - of voor de Vlaamse onderzoekscentra en de biotech bedrijven.

Ondanks de openstaande vragen wat betreft de toepassing van het Protocol van Nagoya in Vlaanderen is een spoedige goedkeuring noodzakelijk om betrokken te blijven bij het proces van verdere uitklaring dat nog op internationaal niveau en EU-niveau loopt.

Er zijn echter wel een aantal aandachtspunten voor het potentiële succes van het Protocol van Nagoya. De aanpak van de Europese Commissie in haar ontwerpverordening in combinatie met de invloed van handelsgerelateerde ABS-onderhandelingen in de Wereldhandelsorganisatie (WTO) en de Wereldorganisatie voor Intellectueel Eigendom (WIPO) versterkt de economische rationale met focus op het verminderen van administratieve lasten en het vereenvoudigen van toegang tot genetische hulpbronnen. Dit zijn interessante uitgangspunten voor de Vlaamse biotechnologiesector, maar deze mogen de andere doelen van het Protocol van Nagoya, zoals het behoud van biologische diversiteit en het duurzaam gebruik van genetische hulpbronnen, niet verdringen. De Raad vraagt dat Vlaanderen deze twee andere doelstellingen ook ter harte neemt in de verdere uitklaring en tenuitvoerlegging van het Protocol van Nagoya. Specifiek voor België geldt tevens dat de bevoegdheidsverdeling niet mag leiden tot een *'race to the bottom'* tussen de verschillende entiteiten om hun economische en handelsactiviteiten te steunen in een internationaal competitieve omgeving.¹⁸

Vlaanderen kan ook een rol spelen in de tenuitvoerlegging van artikel 22 i.v.m. de capaciteit om het Protocol van Nagoya uit te voeren in ontwikkelingslanden. Dit sluit aan bij de inzet van Vlaanderen voor duurzame ontwikkeling als transversaal thema.¹⁹ De Raad herinnert tevens aan de resolutie van het Vlaams Parlement betreffende de rechten van inheemse volkeren. Het Vlaams Parlement vraagt de Vlaamse Regering specifieke aandacht te schenken aan de problematiek van de inheemse volkeren wanneer duidelijk wordt dat de naleving van hun rechten in bepaalde situaties wordt bedreigd.²⁰ Het Protocol van Nagoya heeft in zijn preambule en een meerderheid van zijn bepalingen ook aandacht voor inheemse gemeenschappen die eigenaar of bezitter zijn van traditionele kennis met betrekking tot genetische rijkdommen. Zij hebben recht op een correcte behandeling en billijke vergoeding die hun ontwikkeling ten goede komt. Ter illustratie verwijst de Raad hier naar het geschil van het einde van de jaren 1990 tussen India en een Amerikaans biotech bedrijf m.b.t. de eeuwenlang door lokale gemeenschappen veredelde Basmati rijst. Op basis van het octrooirecht dreigden deze gemeenschappen het recht te verliezen hun eigen kennis kosteloos te kunnen blijven gebruiken en overdragen.²¹ Een goede toepassing van het Protocol van Nagoya zou dergelijke problemen moeten helpen vermijden.

---

¹⁷ EUROPESE COMMISSIE, *Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad inzake toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik ervan in de Unie*, COM(2012)576, Brussel, 4 oktober 2012, 25p. Voor een stand van zaken van de wetgevingsprocedure, zie: [<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2012/0278%28COD%29>].

¹⁸ B. COOLSAET, e.a., o.c., p. 573.

¹⁹ Artikel 10, Decreet inzake ontwikkelingssamenwerking van 22 juni 2007, B.S. 14 augustus 2007, 43083.

²⁰ VLAAMS PARLEMENT, *Resolutie betreffende de erkenning van rechten van inheemse volkeren*, Brussel, 11 februari 1998.

²¹ Zie voor meer info: M. CLEMENT, "Rice imperialism: The Agribusiness Threat to Third World Rice Production", in *Monthly Review*, 55, (2004), 9, pp. 59-67; K. MULIK en J. M. CRESPI, "Geographical Indications and The Trade Related Intellectual

Ten slotte vraagt de Raad de Vlaamse Regering om een zorgvuldige naleving van de artikelen 3 en 4 van het ontwerp van instemmingsdecreet. Deze artikelen werden ingevoegd om de democratische inspraak van het Vlaams Parlement te garanderen voor mogelijke toekomstige bijlagen bij het Protocol van Nagoya, maar tegelijk voorzien ze in een vorm van toekomstige stilzwijgende instemming. De memorie van toelichting geeft aan dat voor de procedure voor die mogelijke bijlagen moet teruggegrepen worden naar artikel 30 van het Biodiversiteitsverdrag. Dit bepaalt dat een procedure van vereenvoudigde verdragswijziging van toepassing is. In de artikelen 3 en 4 van het ontwerp van instemmingsdecreet wordt een termijn bepaald waarbinnen het Vlaams Parlement op de hoogte gebracht moet worden van voorstellen van bijlagen en wijzigingen van die bijlagen om het de kans te geven zich ertegen te verzetten.²² De Raad verwijst hierbij naar eerdere adviezen waarin hij deze problematiek besprak. Hij vroeg hierin de Vlaamse Regering de termijn van drie maanden om het Vlaams Parlement te informeren strikt na te leven en rekening te houden met de parlementaire agenda: zo mag de periode van reces niet worden meegerekend in deze termijn. Tevens vroeg de Raad het Vlaams Parlement de nodige interne afspraken te maken over de coördinatie van de dossiers tussen de Commissie Buitenlands Beleid en de Commissie Leefmilieu om een inhoudelijk onderzoek binnen de termijn van zes maanden mogelijk te maken en te bepalen welke commissie in voorkomend geval het dossier zal evoceren voor verdere parlementaire behandeling.²³

Property Rights Agreement (TRIPS): A Case Study of Basmati Rice Exports”, in *Journal of Agricultural & Food Industrial Organization*, 9, (2011), 1, pp. 1-19.

²² VLAAMSE REGERING, *Memorie van toelichting*, VR/2012/2311/DOC.1181/3, Brussel, 23 november 2012, 7.

²³ SARiV en MINARAAD, *Advies over het Aanvullend Protocol van Nagoya-Kuala Lumpur inzake aansprakelijkheid en schadeloosstelling*, SARiV Advies 2012/34, 21 december 2012, 4; SARiV, Briefadvies over het voorontwerp van decreet tot instemming met het Europees Verdrag inzake hoofdwaterwegen die van internationaal belang zijn (AGN), opgemaakt in Genève op 19 januari 1996, Advies 2013/23, 17 september 2013, 2-3; SARiV en MINARAAD, *Europees verdrag inzake het internationaal vervoer van gevaarlijke goederen over de binnenwateren*, SARiV Advies 2013/24, 17 september 2013, 4-5.

5. CONCLUSIE

Aangezien het Protocol van Nagoya zorgt voor meer rechtszekerheid en een grotere transparantie tot stand brengt voor de verstrekkers en de gebruikers van genetische hulpbronnen gaat de Raad akkoord met het ontwerp van instemmingsdecreet. Hij formuleert echter wel enkele aandachtspunten voor Vlaanderen omtrent de openstaande vragen over de impact van het Protocol van Nagoya in Vlaanderen, inzake de snelle goedkeuring die nodig is om betrokken te blijven bij het internationaal proces van verdere uitklaring van de implicaties ervan, over de nood aan intern-Belgische samenwerking voor de tenuitvoerlegging, over het potentiële succes van de tenuitvoerlegging en over de instemmingsprocedure voor mogelijke toekomstige wijzigingen. De Raad vraagt de Vlaamse Regering om zich bij de verdere uitwerking en tenuitvoerlegging van het Protocol van Nagoya in te zetten voor alle doelstellingen van dit verdrag, d.w.z. naast het verminderen van administratieve lasten en het vereenvoudigen van toegang tot genetische hulpbronnen ook de billijke vergoeding van de bevolking in de oorsprongsgebieden, de biologische diversiteit en het duurzaam gebruik van genetische hulpbronnen.

Namens de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen,

Hoogachtend,

(getekend)

Prof. Dr. Jan Wouters
Voorzitter

(getekend)

Freddy Evens
Secretaris

Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen

Opdracht

De Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV) is een onafhankelijk adviesorgaan van de Vlaamse Regering. Hij adviseert de Vlaamse Regering bij de totstandkoming van haar buitenlands beleid, haar beleid inzake internationaal ondernemen, toerisme en internationale samenwerking. Hij doet dit hetzij op vraag van de Vlaamse Regering, hetzij uit eigen beweging.

Samenstelling

Leden	Plaatsvervangers
1° Voorzitter: Prof. dr. Jan Wouters (gewoon hoogleraar internationaal en Europees recht, KU Leuven)	
2° Anne Lybaert (zaakvoerder IRMAS)	
3° Hans De Belder (oud-diplomaat)	
4° Jean Bossuyt (hoofd strategie European Centre for Development Policy Management Maastricht)	
5° Kim Van der Borgh (docent internationaal handelsrecht en handelspolitiek, VUB)	
6° Johan Erauw (gewoon hoogleraar Universiteit Gent)	
7° Luc Vandenbroucke (Sr. Advisor to the CEO, Barco zaakvoerder LVDB Consult)	
8° Rudi Hoebeek (Gedelegeerd bestuurder Hoebeek NV)	
9° Patrick De Groote (hoogleraar geografie en toerisme Universiteit Hasselt)	
10° Johan De Meester (zaakvoerder Viking Reizen)	
11° Els Dirix (ABVV)	Greg Verhoeven (ABVV)
12° Renaat Hanssens (ACV)	Jessie Van Couwenberghe (ACV)
13° Geert Eggermont (UNIZO)	Veronique Willems (UNIZO)
14° N	Jan Van Doren (Voka-VEV)
15° Wiske Jult (11.11.11.)	Koen Detavernier (11.11.11.)
16° Gijs Justaert (Wereldsolidariteit)	Els Hertogen (Wereldsolidariteit)
17° Annuschka Vandewalle (fos)	Kwaku Acheampong (fos)
18° Isabel Vertriest (WWF)	Lode Delbare (Trias)
19° Eve Diels (Ho.Re.Ca Vlaanderen)	Jan Van Steen (directeur Omnia)
20° Jan Jassogne (CIB Vlaanderen)	Peggy Verzele (CIB Vlaanderen – VIVO)

Secretariaat:

Freddy Evens (secretaris)
Eva Haevers (beleidsmedewerker)
Roos Van de Cruys (beleidsmedewerker)
Jolien Mespreuve (administratief deskundige)